

Sinu hää l loeb – mine kindlasti valima

Arne Koitmäe

Riigi valimisteenistuse juht

19. oktoobril valivad inimesed üle Eesti oma esindajad linna- ja vallavolikogudesse, kes otsustavad järgmisel neljal aastal kohaliku elu küsimusi. Valimised toimuvad sel korral 78 vallas ja linnas ning üle riigi valitakse kokku 1684 volikogu liiget.

Suuri muudatusi valija jaoks valimiste korralduses seekord ei ole – valimisperiood on ikka seitse päeva, kestes 13.–19. oktoobri, hääletada saab nii jaoskonnas kui ka elektrooniliselt.

Küll on neil valimistel muutunud valijaskond – kui seni said kohalikel valimistel hääle anda ka kolmandate riikide kodanikud, siis Riigikogu otsusel saavad neil valimistel Eesti kodanike ja siin püsivalt elavate teiste Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike kõrval osaleda veel ainult kodakondsuseta isikud.

See-eest saavad juba kolmandat korda sammud valimiskasti äärde seada ka 16- ja 17-aastased noored. Õpiealisi noori vanuses 16-23 eluaastat on sel korral kokku üle 110 000. See on märkimisväärselt suur hulk eestimaalasi, kelle osalus on oluline, et kujunevad volikogud peegeldaksid ka noorte huvisid. Et vaba aja veetmise võimalused oleksid avaramad, et hoitud oleksid haljasalad, et koolides oleks õpilastele nõustamisvõimalus, et linna- või vallavõimud oleksid avatud uutele mõtetele ja algatustele.

Kohalikel valimistel saab valida erakondade ja valimisliitude kandidaatide ning üksikkandidaatide vahel. Iga valija valib just oma linna või valla volikogu esindajat, kes hakkab otsustama just kohaliku elu küsimuste üle.

Hääletada saab sobivaimas jaoskonnas

Valimisjaoskondi on tänavu 356. Tänu 2021. aastast kasutusel olevale elektroonilisele valijate nimekirjale saab valmisnädala esmaspäevast neljapäevani hääletada ükskõik millises hääletamisruumis üle Eesti. Näiteks tallinlane hääleta Ruhnu saarel ja Ruhnu saare elanik Tallinnas. Pühapäevaks ehk valimispäevaks jõuab tallinlase hää Tallinnasse ja ruhnulase hää Ruhnu, kus need oma õiges ringkonnas koos teiste häälega kokku loetakse. Alates reedest saab hääletada kõigis valija elukohajärgse valimisringkonna hääletamisruumides. Eelnevalt tasub siiski üle kontrollida, kas kehtiv isikut tõendav dokument on kaasas, uue eesti.ee rakendusega neil valimistel enda isikut veel tõendada ei saa. Hiljemalt 9. oktoobril saab iga valija kas e-posti või posti teel ka teabelehe hääletamisruumide ja hääletamisaja teabega.

Kel on aga näiteks haiguse tõttu keeruline valimisjaoskonda kohale minna ja e-hääletada kas ei taha või ei oska, saab endale valimiskasti koju tellida. Taotlus selleks tuleb esitada telefoni teel kohalikule omavalitsusele reedel, 17. oktoobril või laupäeval, 18. oktoobril vahemikus kella 12–20 või valimispäeval, 19. oktoobril kell 9–14. Täpsema info leiab samuti valimiste teabelehel.

Valimisnädalal välismaal viibides saab oma häält anda ainult elektrooniliselt, sest kohalikel valimistel välisesindustes ega kirja teel hääletamist ei toimu.

Uuendusena on kasutusel ka Smart-ID

Eelhääletamine ja elektrooniline hääletamine kestab 13.–18. oktoobrini. Eelhääletada saab kuue päeva jooksul igas vallas ja linnas vähemalt ühes valimisjaoskonnas kella 12-20. Elektrooniline hääletamine kestab esmaspäevast kuni laupäeva õhtu kella 20-ni. E-hääle andmiseks on vaja endiselt arvutit, nutiseadmega e-häält anda ei saa. Küll saab käesolevast aastast enda tuvastamiseks ja hääle kinnitamiseks lisaks ID-kaardile ja mobiil-ID-le kasutada ka Smart-ID rakendust. Enne hääletama asumist tasuks kindlasti kontrollida kas nende sertifikaadid on kehtivad ja uuendada arvuti operatsioonisüsteemi ja viirusetõrjet. Valijarakendus, millega e-hääletada, on kättesaadav veebilehelt valimised.ee, kust see tuleb oma arvutisse laadida. Rakendus on kättesaadav ainult valimised.ee lehelt, kuskilt mujalt seda kindlasti alla laadida ei tohiks.

E-hääletamise süsteemi aluseks olev lähtekood on avalik. See tähendab, et kõik asjast huvitatud eksperdid saavad süsteemi tugevust isiklikult testida. Igal valimistel toimub enne e-hääletamise algust ka proovihääletus, mille raames veendutakse audiitorite ja vaatlejate osalusel, kas e-hääletamise süsteem toimib korrektselt. E-hääletamise tulemus ja võtmetegevused on matemaatiliselt kontrollitavad ning neid andmeid kontrollib iga kord sõltumatu audiitor.

E-hääle kohalejõudmises saab oma silmaga veenduda

Ka igal IT-kaugemal kodanikul on võimalus laadida oma nutitelefoni kontrollrakendus, mille abil saab kuni 15 minuti jooksul pärast e-hääle andmist oma silmaga veenduda, kas antud hääle jõudis elektroonilisse valimiskasti kohale. Valimiste korraldajana kutsub valimisteenistus üles e-hääle kontrollivõimalust igal juhul kasutama! Selleks tuleb kas Google Play või App Store'i rakenduste poest „EH kontrollrakendus“ alla laadida või kui see on juba varasematest valimistest seadmes olemas, siis uuendada. Rakendusega tuleb skaneerida QR-kood, mis e-hääletamise järel arvuti ekraanile kuvati. Hääle kontrollimine aitab kindlaks teha, et valija arvuti käitub õigesti ja sinna ei ole paigaldatud e-hääletamist häirivat pahavara.

Valija, kes leiab, et ta ei saanud vabalt või salaja hääletada, võib uuesti hääletada. Hääletades uuesti elektrooniliselt, eelmine e-hääle tühistatakse ja kehtima jääb viimasena antud e-hääle. Valimisnädalal, sh valimispäeval, on võimalik oma e-hääle tühistada ka jaoskonnas hääletades. Võimalus e-häält jaoskonnas hääletades ka valimispäeval tühistada on ka põhjuseks, miks e-hääletamise tulemused selguvad valimispäeva hilisõhtul ehk samal ajal kui jaoskonnades hääletamise tulemusedki. Lihtsalt info ka neist, kes hääletasid jaoskonnas viimasel minutil, peab jõudma valimisteenistusele, et jaoskonnas valijate e-hääled saaksid enne e-hääle kokku lugemist tühistatud. Selliselt on tagatud, et igalt valijalt läheb arvesse ainult üks hääle.

Hääletada peab saama vabalt

Valimiste korraldajatena soovime ennetada ja varakult märgata, kui levib valeinfo või muu valimiste läbiviimist takistav teave. Kutsume siinkohal ka kõiki inimesi üles olema valvsad erinevat sorti info levitajate suhtes ja ise sotsiaalmeedias postitusi tehes veenduma, kas jagatav info on tõene. Silmatud valeinfost on võimalik sotsiaalmeediakeskkondadele teada anda ning murettekitavatest kuulujuttudest tasuks informeerida politseid. Ka hakkab vahetult enne valimisi kehtima Euroopa Liidu määrus, mis kohustab poliitreklaami märgistama, et valija teaks, kes ja kelle raha eest talle infot esitab.

Panen siinkohal ka kõigile valijatele südamele, et oma ID-kaardi ja PIN-koodide andmine teiste inimeste kätte ei ole lubatud ja kõik telefonikõned, milles teilt isikuandmeid küsitakse ja PIN-koodi sisestada palutakse, tuleks koheselt katkestada ja neist politseile teada anda. Kindlasti

tuleb politseid informeerida ka kõikidest hääle ostmise katsetest. Igal valijal on õigus hääletada ilma surveta ja takistusteta, oma vaba tahte kohaselt.

Valimised on aeg, millal saab oma hääle kuuldavaks teha. Sinu hääle loeb. Kui sa hääletad, siis sa otsustad.